

PUTIN – EN CIVILISERET JERNNÆVE I SVØB?

Hvem er han – Ruslands seneste regeringschef og siden årsskiftet fungerende præsident?

Spørgsmålet har svirret i luften, lige siden præsident Jeltsin i efteråret 1999 præsenterede Vladimir Putin som sin seneste regeringschef, og siden han på årtusindets sidste dag med vanlig politisk tæft og sans for at være den konkrete handlings ubestridte behersker endnu en gang overraskede verden ved at trække sig tilbage et halvt år før tiden og præsentere Putin som sin foretrukne efterfølger.

Jeltsin havde dermed dokumenteret det, som mange efterhånden havde betvivlet, at det nye demokratiske Rusland i lighed med f.eks. Ukraine var i stand til på fredelig vis at skifte statschef.

Ved at trække sig tilbage uventet og på utraditionel vis løste han flere problemer med et hug. Flere af de seriøse modkandidater som f.eks. fhv. udenrigsminister og regeringschef Jevgenij Primakov opgav at kandidere for ikke ved et tidligt præsidentvalg allerede i slutningen af marts at lide et for smerteligt nederlag. Rusland undgår dermed en opslidende og beskidt valgkamp og kan i stedet formulere en ny strategi for et nyt århundrede. Putin undgår at sætte sin i Tjetjenien-krigen vundne, men så skrøbelige popularitet over styr ved ikke at skulle vente til det ordinære valg i juni måned.

Overfor disse gevinster står naturligvis på baggrund af mere teoretiske og sofistikerede demokrati-betragtninger en række nitter, men spørgsmålet er, hvor væsentlige de er i et land, som trods alt stadig befinder sig i demokrati-skolens begynderklasser.

Selv det ellers så politisk korrekte Vesteuropa har i skikkelse af f.eks. Europarådet stiltiende anlagt den samme positive mine ved på trods af uhyrlighederne i Tjetjenien at lade Rusland blive siddende i den fine skole – ganske vist på en af de bageste pladser.

Der skal formodentlig ganske ekstraordinære begivenheder – men de er absolut mulige i Rusland – til at true Putins vinderchancer i første omgang ved det kommende præsidentvalg. Med Primakov udenfor kandidat kredsen kan ingen af de nu kendte modkandidater mønstre vinderchancer. Hverken veteranen, den ultranationalistiske og uberegnelige Sjirinovskij, eller den pæne, men hidtil kronisk magtsky Javlinskij synes at kunne true Putins kandidatur.

Men det er lidt paradoksalt, at forklaringen synes at være den meget enkle, at modkandidaternes politik er for kendt og måske for slidt, mens favorittens synspunkter betegnes som stort set ukendte. Kendt er derimod, at han er rødhåret og forholdsvis ung, at han stammer fra Sct. Petersborg, hvor han tjente sine første administrative sporer i bystyret under sin tidligere universitetslærer, senere overborgmester Anatolij Sobotjak, at han har det sorte bælte i karate, har et u-russisk forhold til nationaldrikken vodka, og at han i 1980'erne havde en fortid i de hemmelige tjenester – alt sammen forhold, hvoraf nogle ikke absolut garanterer en fremstormende ung politikers vinderchancer. Men Putin har en egenskab, som hidtil i flere omgange hos andre har vist som en stor fordel: Han er uprøvet og derfor uplettet som politiker.

Jeltsin og med ham snesevis af perestrojka-politikere nød i slutningen af 1980'erne og begyndelsen af 1990'erne godt af, at de politisk ikke var plettet af indgåede kompromisser. Den russiske befolkning er gennemgående stadig så politisk umoden, at den foretrækker politisk renhed frem for politisk erfaring.

Vestlige kommentatorer har især hæftet sig ved, at vi intet ved om den fungerende præsidents politiske tanker, visioner og mål. Generelt er det naturligvis en skavank, der klæber til alle uprøvede og unge politikere, der hentes ind til en overordnet post på nationalt niveau. Det var også begrænset, hvad man vidste om en Bill Clinton – det meste stammede fra hans virke som guvernør i en ikke særlig fremtrædende amerikansk stat. Indrømmet, Putin er et meget ubeskrevet blad på det praktiske overordnede føderale plan i Rusland. Men det er ikke ensbetydende med, at han ikke har ytret sig om sine politiske mål og visioner. I en helsidesartikel i Nesavisimaja Gaseta på det gamle årtusinds sidste dag var det ikke blot en regeringschef, men også en præsident i svøb, der skitserede sit politiske univers. Lad os lidt nærmere på dets galakser og planeter.

I sin artikel understreger Putin, at det vil være en stor fejl at fornægte sovjettidens utvivlsomme fortjenester. Men det vil være en endnu større fejl ikke at erkende den enorme pris, som folk og samfund har betalt for dette sociale eksperiment. Han peger endvidere på, at Rusland i dag har nået sin grænse for radikale reformer, herunder for politiske og samfundsøkonomiske rystelser. Det er kun fanatikere eller folk, der er ligeglade med Rusland, som kan drømme om at opfordre til en ny revolution. Folk og stat har fået nok af slagord, hvad enten de er kommunistiske, ultranationalistiske eller radikal-liberalistiske.

Putin understreger endvidere, at erfaringen fra 1990'erne viser, at fornyelse ikke opnås ved mekanisk at overføre abstrakte modeller, hentet fra udenlandske lærebøger, til den russiske jord. Og han konkluderer overordnet, at en værdig fremtid kun er mulig, når man på en organisk måde forener universelle principper som markedsøkonomi og demokrati med Ruslands praktiske realiteter og ikke mindst med dets traditioner og værdier.

Disse overordnede betragtninger uddyber Putin nærmere med udgangspunkt i det interessante udtryk ”en værdig fremtid”.

Efter at have understreget forpligtelsen overfor de fællesmenneskelige værdier (ytringsfrihed, retten til at rejse frit, retten til at besidde ejendom, at beskæftige sig frit og skabe sig formue) mener han, at de skal tage deres udgangspunkt i (underordne sig? TP) nogle ægte og traditionelle ruslandske værdier. De opregnes som patriotisme, en naturgiven stormagts-status, social solidaritet og et særligt forhold til staten, som Putin med et selvopfundet udtryk døber ”gosudarstvennitjestvo”. Og han uddyber det: Hos os har staten, dens institutioner og strukturer altid spillet en særdeles vigtig rolle i landets og folkets liv. En stærk stat er for os ikke en anomali, ikke noget, man skal kæmpe imod. Den skal tværtimod tilbyde at være garant for og initiativtager til orden, og den skal være den vigtigste drivkraft i enhver form for forandring og reform.

Næsten besværgende skynder Putin sig at understrege, at det ikke er det samme som en totalitær stat (!). En ny russisk ide skal fremstå som organisk forbindelse mellem universelle/fællesmenneskelige værdier og de ægte ruslandske tanker, der er blevet hærdet af udviklingen, og som også har kunnet overleve det stormfulde 20. århundrede.

Ikke mindst i forhold til økonomien er en stærk og handlekraftig stat en nødvendighed. Ruslands naturressourcer vil i forbindelse med en sådan stat sikre Rusland en værdig fremtid. Dernæst skal man uddrage en varig lære af 1990'ernes markedsøkonomiske reformer, som Putin sammenfatter i to punkter. For det første skal man vedtage en strategi, der har perspektiv til at kunne vare 15-20 år. Kun på den måde kan man undgå den situationsbestemte brandslukningspolitik, der har præget det

20. århundredes sidste årti. En anden vigtig lære af 1990'ernes reformperiode er, at man skal udvikle for statens regulering af den økonomiske og sociale sfære.

Putin understreger (igen næsten besværgende), at det ikke er ensbetydende med en tilbagevenden til sovjettidens kommandoøkonomi, men blot at gøre staten til en effektiv koordinator af de økonomiske og sociale kræfter for derved at afbalancere de forskellige interesser.

Princippet skal være: Vi skal have så meget stat, som det er nødvendigt – så megen frihed, som er nødvendig.

En opregning af disse få punkter yder naturligvis ikke fuld retfærdighed til en artikel, der fylder en hel avisside uden billeder. Men de forekommer tilstrækkelige til at danne sig et indtryk af den fungerende præsidents visioner – og ikke af vanskeligheden ved både at ville blæse og have mel i munden.

På den ene side bekender han sig til alle – i vore ører – rigtige meninger. På den anden side løser han ikke det brændende problem, som man naturligt sidder tilbage med efter at have læst de mange ord: Hvordan handler man – og ikke mindst, hvordan prioriterer man i det øjeblik, de rigtige meninger kommer i konflikt med Ruslands sande traditioner, værdier og interesser? Dette spørgsmål giver Putin ikke noget svar på. Men heldigvis har han i praksis demonstreret en mulig løsning, nemlig i nedkæmpelsen af den tjetjenske modstand. Her havde de statslige – man fristes til at sige gammelkendte imperiale klart første prioritet. På intet tidspunkt sporede man under de militære operationer hos Putin – eller for så vidt hos langt størsteparten af befolkningen – tegn på, at der havde tale om et vanskeligt valg med basis i tvivl om modsatrettede interesser overfor en kaukasiske, angiveligt uciviliseret, muslimsk inspireret terror- og mafiabande.

Helt afgørende for Putins valg af strategi og prioriteter bliver naturligvis, hvilke interesser han vælger eller bliver tvunget til i fremtiden at varetage.

Uden magtbase i et parti eller andre samfundsbestemte grupperinger har han indtil nu baseret sin politik på to højst ustabile faktorer. For det første en yderst usikker og erfaringsmæssig labil folkelig popularitet og stemning, opnået gennem den nævnte hårdhændede fremfærd i Tjetjenien og for det andet på at være udvalgt og fremmet af en Jeltsin-klan, hvis ry mere og mere blakkes af en hastigt voksende korrupsionsskandale.

Det helt store og afgørende spørgsmål er med andre ord, hvilke grupper og interesser Putin vælger at basere sin politik på, når valgsejren i slutningen af marts skal omsættes i praktisk politik. Vestens interesse for ham burde mere handle om dette problem end om, hvorvidt og hvordan han er præget af sin fortid i de hemmelige tjenester, eller om han vil fortsætte sin forgængers ven-med-alle-politik. Alt tyder på, at Rusland atter en gang i sin historie vil hævde og forsvare egne interesser. Men det udelukker ikke, at man fortsat tager imod økonomisk hjælp, så længe de politiske betingelser ikke kommer i konflikt med ruslandske interesser.

Bragt som kronik i Jyllands-Posten 6. marts 2000.

